

neck, Berckhout, Purmerlandt ende weer andere ende also Ick daer voor mijn dachloon ontfangen heb, ijder dach vier gulden soo is nu mede mijn versoeck, dat die heeren bedijckers van de Starnmeer mij mede sullen betalen gelijk als mijn omleggende nabueren gedaen hebben met ijder dach vier gulden welcke seventien dagen bedraecht de somma van achtentsestich gulden.

Noch verschoten aen Lombaerts pampier tot die caerten te maken 2 gulden 16 stuijvers. Dit alles bedraecht de somme van tsventic gulden sestien stuijvers.

Facit 70 gulden 16 stuijvers.

Jan Adriaensens Leeghwater
u. e. dienaar bereijt
1636

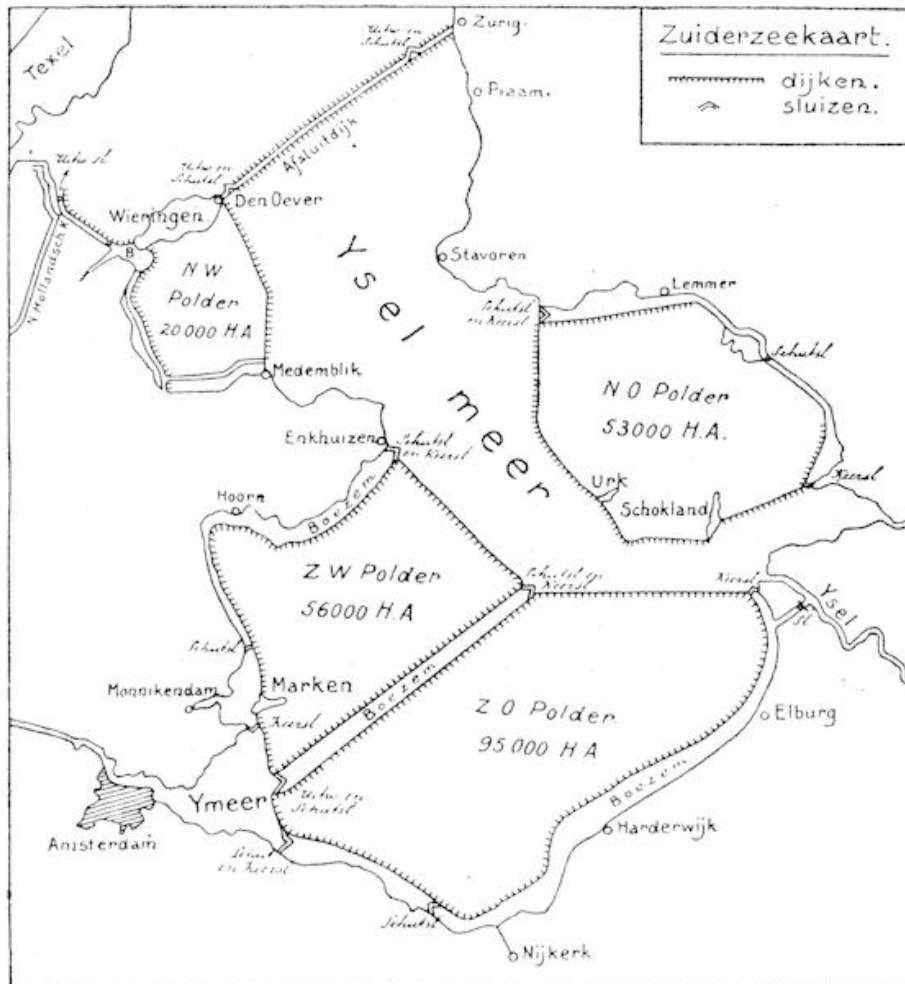
Op zulk een wijdoopende manier diende Leeghwater zijn rekeningen in. Maar

voor de Haarlemmermeer heeft hij nimmer een nota geschreven.

Toch bleef men voortdurend met de Haarlemmermeer bezig en in 1742 gaf zelfs de regeering opdracht aan een zekeeren Cruquius een plan tot droogmaking te ontwerpen. Met uitzondering van het Kager- en het Spieringermeer, zou het geheel door een kloeken ringdijk worden omgeven en bij Halfweg en Spaarndam zou het water worden geloosd.

Men rekende met 112 achtkante steenen molens het meer te kunnen leegmaken. Cruquius becijferde de kosten op 6.631.000 gulden.

Natuurlijk ontbrak het ook nu niet aan bezwaren. Er was veel geschrijf en gewrijf en tenslotte liet men het meer voor hetgeen het was. Rustig bleven de scheepjes het meer bevaren en wanneer 's winters de vorst het water deed stollen, vermaak-

Wanneer de Zuiderzee drooggelegd zal zijn.

ten de schaatsenrijders zich er op naar hartelust.

In 1821 werd opnieuw een plan tot droogmaking ontworpen, thans door Baron van Lijnden tot Hemmen. Deze wilde met 18 stoomgemalen het meer droogleggen.

Achtereenvolgens waren nu in den loop van twee eeuwen niet minder dan 15 plannen gemaakt tot droogmaking van het Haarlemmermeer. Daarvan waren drie van Leeghwater (1641) Cruqius (1742) en v. Lijnden (1821) verreweg de beste.

Maar nog aarzelde de regeering.

Toen kwam Kerstmis 1836.

Reeds in November van dat jaar had er een geweldige storm gewoed en waren er tengevolge van allerlei dijkbreuken meer dan 4000 bunder bouw- en weiland overstroomd. Het Haarlemmermeer stond nu voor de poorten van Amsterdam. De Kerstmisstorm van dat jaar deed weer menigen polder onderloopen en noopte zelfs vele inwoners van Leiden hun toevlucht op den zolder van hun woning te zoeken.

Deze storm had tot gunstig gevolg, dat weer de droogmaking van het Haarlemmermeer werd besproken en nu met zooveel ernst, dat 20 Mei 1839 het besluit kon worden afgekondigd: „het Haarlemmermeer zal worden bedijkt en drooggemaakt”.

Op den 5en Mei 1840 — juist een eeuw geleden dus — werd de eerste spade in den grond gestoken en reeds drie jaar later werd de eerste steen gelegd voor het stoomgemaal „Leeghwater”. Het plan was n.l. met drie groote stoomgemalen het meer droog te leggen. Deze gemalen ontvingen de namen van de voornaamste plannenmakers: Leeghwater, Cruqius en Van Lijnden.

Den 1en Juli 1852, ruim tien jaar dus, nadat men begonnen was, had men het meer droog en was er een oppervlakte van 18.000 H.A. vruchtbaar land aan den Nederlandschen bodem toegevoegd.

Jan Adriaensz Leeghwater was door de nakomelingschap gerechtvaardigd.

Nog eer de Haarlemmermeer droog was — in 1848 reeds — verscheen er een brochure van de heeren Kloppenburg en Faddegon, waarin de wenschelijkheid werd uitgesproken, dat de Zuiderzee zou worden drooggelegd. Deze heeren vergaten echter, hoe zij zich de uitvoering van dit plan hadden gedacht en daardoor had hun werk hoegenaamd geen waarde.

De ingenieur Van Diggelen kwam daarom het volgende jaar met een nauwkeurig uitgewerkt plan voor den dag, waarbij tevens was aangegeven hoe het plan moest worden uitgevoerd. Hij wilde de Waddeneilanden door dijken verbinden en zoodoende de Zuiderzee geheel afsluiten. Daarna moest ze worden drooggemalen, waardoor er 550.000 H.A. land zou zijn gewonnen. Het water van de IJsel wilde hij door middel van twee rivieren, die dwars door de droogmakerij zouden loopen afvoeren.

Zelden is er met een plan zóó gespot, als dit met het Zuiderzeeplan van Van Diggelen het geval was. Dit was echter onverdiend; daarom getuigde het van te veel ernstige studie. De spot was een gevolg van het feit, dat het plan ten eenen male onuitvoerbaar was.

In 1865 dook er weer een nieuw plan op, dat Beyerink had ontworpen, op aansporing van minister Rochussen. Hij wilde een afsluitdijk leggen van Leksluizen over Urk naar den zuidelijken dam van het Kelteldiep. Alles wat ten zuiden van dien dijk lag zou worden droog gelegd. Wat ten Noorden daarvan lag, bleef water. Het plan werd door een staatscommissie bestudeerd, doch er bleken zooveel bezwaren te zijn, die men niet kon overwinnen, dat men het plan moest laten varen.

Nu ging Stieltjes aan het werk en deze kwam in 1872 met een gewijzigd p'an-Beyerink voor den dag. De regeering was toen echter van meening, dat een dergelijk groot werk in eigen beheer moest worden uitgevoerd. Zij kwam met een plan, dat veel geleek op dat van Stieltjes, doch het ontwerp kwam niet eens in behandeling; het werd ingetrokken. Het scheen wel alsof hiermee de kwestie van de droogmaking der Zuiderzee voor goed in den doofpot was gedaan.

Doch dit was niet het geval.

Het Kamerlid A. Buma, kwam in 1882 met een geheel nieuw ontwerp voor den dag, dat aan meedoogenlooze critiek blootstond, zoodat Buma het eenvoudig introk.

Maar hij gaf den strijd niet op.

In 1886 richtte hij de Zuiderzee-vereeniging op, die spoedig een groot aantal leden telde. Deze vereeniging gaf aan den civiel-ingenieur C. Lely (later Minister van Waterstaat) opdracht tot het ontwerpen van een geheel nieuw plan tot droogmaking van de Zuiderzee.

Lely kwam met een geheel nieuw idee n.l. het vormen van een binnenmeer. Alzoo zou het niet één droogmaking worden, maar het zouden er vier zijn. Dit plan werd reeds in 1894 ingediend en pas in... 1918 aangenomen.

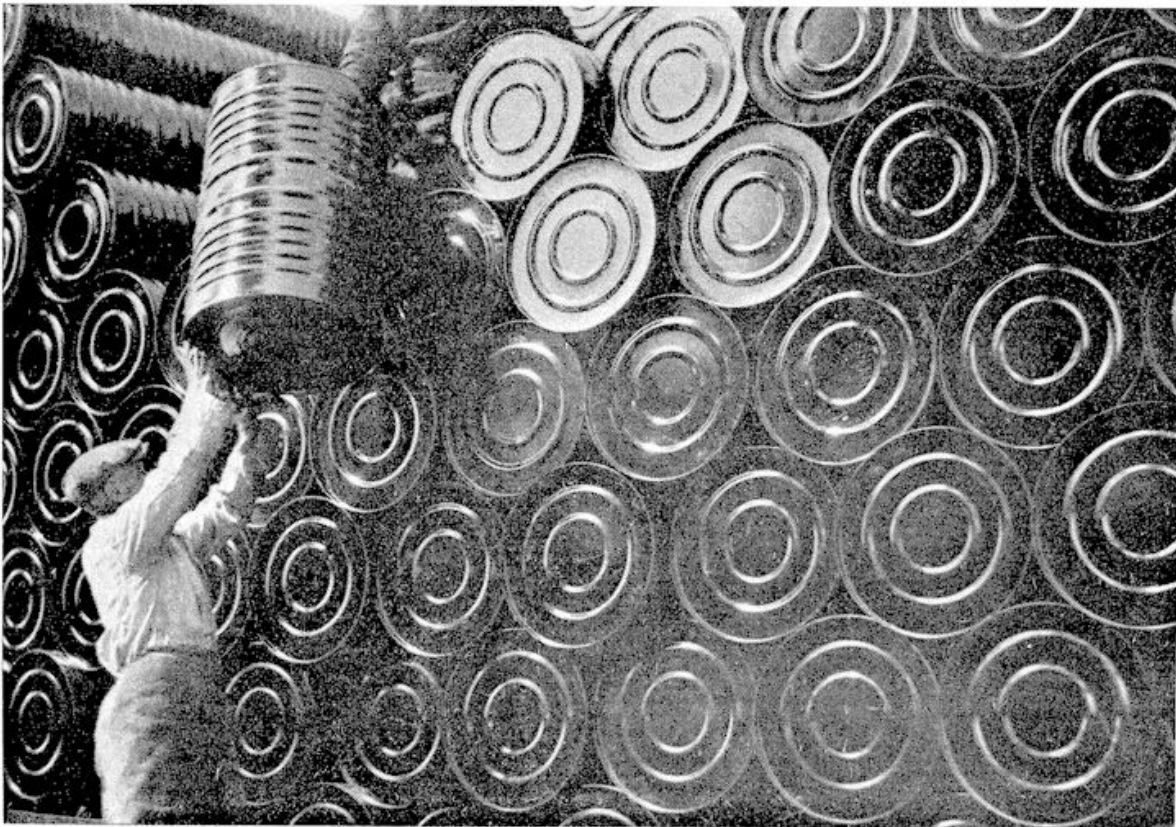
Maar toen het eenmaal aangenomen was, werd ook niet lang gewacht met de uitvoering.

Thans in 1940, nu het een eeuw geleden is, dat de eerste spade in den grond werd gestoken tot droogmaking van de Zuiderzee is reeds één der vier droogmakerijen, die Lely zich had gedacht geheel gereed, bebouwd en bewoond, terwijl men

met de tweede zoover is, dat Urk reeds door een dijk met het vasteland is verbonden en dus opgehouden heeft een eiland te zijn.

Zoo zet Nederland onvermoeid zijn strijd tegen den waterwolf voort. Is eenmaal de geheele Zuiderzee, met uitzondering van het IJsselmeer, drooggelegd, dan zal er ongeveer 7 pCt. aan den bodem en 10 pCt. aan den bebouwbaren grond zijn toegevoegd en dan zal ons land een werk hebben voltooid, dat in de geheele wereld met de grootste belangstelling heeft gevolgd.

P. DE ZEEUW JGzn.

Tonnen

Leven en arbeid van Ds. P. J. van Melle

Pieter Jacobus van Melle werd op 5 Februari 1855 te Wissekerke op het eiland Noord-Beveland geboren. Wie over het milieu, waarin hij opgroeide, iets meer mocht willen vernemen, kan in jaargang 1939 van dit tijdschrift in het artikel „Veranderde Tijden”, de beschrijving er van vinden.

Op den eersteling volgde een aartsvaderlijk aantal broertjes en zusjes, van wie er thans, met hem mee, nog acht in leven zijn. Eén daarvan is de schrijver van deze schets.

Hij toonde van der jeugd aan een neiging tot de studie, die door de ouders met blijdschap werd opgemerkt. Hij was tenger gebouwd en van zwakke gezondheid, maar levendig van geest. Hij kende geen grooter genot dan het oplossen, bedenken en opgeven van raadseltjes. Een zeker spelend en schalksch vernuft zou hem altijd bijblijven. De neiging tot geestigheid en grappen moest eer betoomd dan aangeemoedigd, en Moeder, die de jongere kinderen vaak waarschuwde dat van elk ijdel woord eens rekenschap gegeven moet worden, zal dit bij haar oudste niet verzuimd hebben. Er stond trouwens tegenover, dat hij in alles wat tot de studie behoorde, de strengste orde en accuratesse betrachtte. Hiermee hing ook de behoefte samen om, zooveel mogelijk, wat hij gelezen had door schriftelijke optekening vast te leggen. Een cahier waarin hij geregeld noteerde wat hem bijzonder had getroffen, was zijn onafscheidelijke metgezel. Kwam er een bezoeker, aan wien dit besteed was, dan werd het dikke cahier met de fijn beschreven bladzijden voor den dag gehaald, om even van de ingemaakte kruidnageltjes te proeven. Gedeelde vreugd is dubbele vreugd.

De lust tot meedeelen bracht hem er ook toe, om graag verhalen over te vertellen en referaten te houden, wat de gave om dit te doen bij hem ontwikkelde.

De broers en zusters thuis zagen hoog tegen den oudsten broer op en hielden veel van hem; trouwens zijn vroolijke en levendige aard maakte hem ook in andere kringen gewild.

Voor het Voorbereidend Hooger Onderwijs was destijds de Opleidingsschool (gymnasium) te Zetten de aangewezen plaats. Het was de eerste Christelijke inrichting van haar soort in het land. Ook zij was een vrucht van 't Réveil. De predikant van Zetten, Ds. v. Lingen, had het in 1864 ondernomen, deze school te openen in een gebouw, waar vroeger een kroeg in gehouden was; in enkele jaren telde zij reeds vijftig interne leerlingen.

In het Gedenkboek, dat naar aanleiding van het zestigjarig bestaan is uitgegeven, treft men onder de bijdragen van oud-leerlingen ook een stukje van Ds. van Melle aan, waarin hij vertelt wat hij zich van den tijd daar doorgebracht nog herinnert. Daar kan men lezen hoe hij in September 1869 door zijn Vader naar Zetten werd gebracht. Dat was toen nog een reis, die men niet per spoor kon volbrengen: twee stoombooten en 'n diligence kwamen er aan te pas. Bij aankomst in het schoolgebouw trof het, dat in de zitkamer, waar zij binnengelaten werden, een bidstond gehouden

werd; Gezang 17 : 1 werd gezongen. Dat vond Vader van Melle een zeer be-
moedigend begin, want de studie van zijn
zoon beteekende een zwaren financieelen
last voor hem.

In de vier jaren, die de gymnasiast in
het Zettensche internaat doorbracht, ge-
lukte het hem klaar te komen voor het ad-
missie-examen, dat destijds in Utrecht
tweemaal 's jaars werd afgenomen.

De jongelui uit Zetten hadden in
Utrecht een goeden naam, dank zij het
voortreffelijk onderwijs van den rector Dr.
Lamers en den conrector Dr. Smit. Zij
werden nog niet geplaagd met onophou-
delijke proefwerken en rapporten en wa-
ren minder aan strenge voorschriften ge-
bonden. De ijver der „jongeheeren” leed
er niet onder. Van Melle weet in zijn in
1925 geschreven bijdrage voor 't Gedenk-
boek nog alles op te geven wat hij op het
Gymnasium van Latijnsche en Grieksche
schrijvers, alsook van Fransche en Duit-
sche en Engelsche gelezen heeft. De mo-
derne talen behoorden niet tot de examen-
vakken. De goede uitslag van het admis-
sie-examen opende een nieuwe en rijke
wereld, vol poëzie, maar ook vol ernst
en verantwoordelijkheid. De studievak-
ken, waarmee de aankomende theo-
loog voorloopig te maken had, waren
nog uitsluitend litterarisch-mathematisch.
Onder de toen vigeerende wet moest
n.l. twee jaar van propaedeutische studie
aan die van de sancta theologia vooraf-
gaan. Van de litterarische professoren ver-
melden we den diepzinnigen en smaakvol-
len letterkundige W. G. Brill. Bij hem las
men o.a. middeleeuwsche gedichten. Van
de theologische hoogleeraren waren het
Doedes, Van Oosterzee en Beets, die hun
stempel zetten op de faculteit.

Tegen Beets zag iedereen op om zijn
roem als letterkundige. Van Oosterzee
was de groote kanselredenaar en apolo-
getische dogmaticus.

Van Doedes, den kritischen exegeet,
heeft Van Melle denkkelijk het meest ge-
profiteerd; zorgvuldige bestudeering van
den grondtekst zou altijd het uitgangspunt
van allen stichtelijken arbeid bij hem zijn.
Ook dogmatiek en kerkgeschiedenis had-
den zijn liefde. Hij was een ijverig student
en besteedde niet teveel tijd aan wandelen.
In latere jaren zei hij wel eens: ik wan-
del nooit, wel ga ik te voet op een bood-
schap uit.

De kerkelijke wereld werd destijds be-
wogen door de actie van Dr. A. Kuiper ;
hij vernieuwde de Gereformeerde leer, in
scherpe oppositie tegen de moderne rich-
ting, die toen nog de meerderheid had in
de kerkelijke besturen, maar in de ge-
meenten reeds terrein begon te verliezen
tengevolge van de invoering, in 1867, van
het algemeen kiesrecht. Ook de apologeti-
sche richting van Oosterzee en Doedes, en
de ethische van Chantepie de la Saussaye
Sr. en Gunning vonden geen genade in
Kuipers oogen.

Er moest heel wat door hoofd en hart
heengaan bij een theologisch student, die
positie moest kiezen in de vele geschil- en
vraagpunten. Welk een steun was het dan
dat de indrukken van het levend geloof
zijner ouders van der jeugd af in zijn ge-
moed waren geprent! En een steun was
ook de omgang met gelijkgezinde vrien-
den, van wie J. Steenbeek, L. Wage-
naar en G. Oosterhuis genoemd kunnen
worden. Een vaderlijk vriend vond Van
Melle voorts in Ds. Creutzberg van Zeist,
die hem ook in zijn eerste gemeente,
Nieuw-Beierland, bevestigd heeft.

Deze plechtigheid had plaats op 2 Febr.
1879. Welke aandoeningen het hart van
den jongen dominee bestormden toen hij
daar aan den voet van den kansel neer-
knielde om door de handoplegging tot het
heilige ambt te worden ingewijd, heeft hij
zelf verhaald in de gedachtenisrede bij zijn
veertigjarige ambtsbediening. „Zoo ik
ooit gebeden heb, dan is het toen geweest”,
het het daar.

Een gemakkelijke gemeente was Nw.-
Beierland niet. Familieleden, die in de
gastvrije pastorie, waar een zuster voor-
alsnog de huishouding bestuurde, 'altijd
welkom waren, zagen vooral den aantrek-
kelijken kant, de dominee zelf voelde al de
moeilijkheden. De gemeente gaf niet veel
weerwerk op de prediking, zij resonneer-
de niet als een gevoelige klankbodem. De
geestelijke atmosfeer was 'n zoodanige als
wij ze kennen uit de beschrijving van Ru-
dolf van Reest in „Gebonden Zielen”.
Hoe kon de dominee zich hier thuis voe-
len? Zijn ideaal lag in de richting van
het levend en werkzaam geloof, en zijn
hart had aan warmte behoefte.

Een hoorder uit die dagen maakte vele
jaren later de opmerking: het eenige wat
ik mij van dien dominee herinner is, dat ik
verwonderd was over het stemgeluid, dat